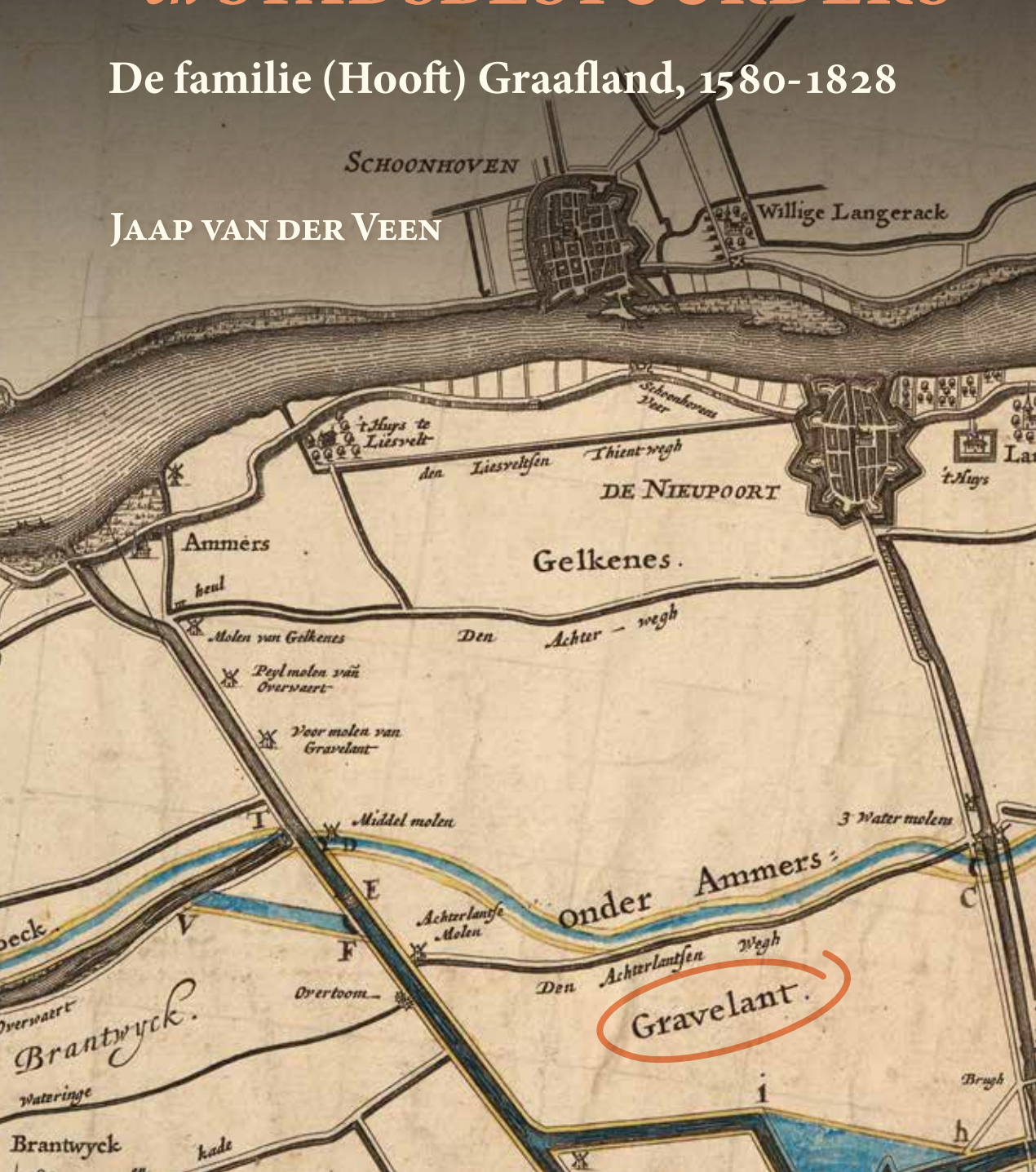

Van **TIMMERMAN** tot **KOOPLIEDEN** en **STADSBESTUURDERS**

De familie (Hooft) Graafland, 1580-1828

JAAP VAN DER VEEN

Van timmerman tot kooplieden en stadsbestuurders

Van timmerman tot kooplieden en stadsbestuurders

*De familie (Hooft) Graafland,
1580-1828*

JAAP VAN DER VEEN

Hilversum
Verloren
2026

Deze uitgave werd mede mogelijk gemaakt door financiële steun van M.A.O.C. Gravin van Bylandt Stichting, Stichting Thurkowfonds, Nederlandse Adelsvereniging en Stichting Nederland's Patriciaat.

**Stichting
Nederland's
Patriciaat**

Afbeelding op het omslag: Abel de Vries, Den Alblasser Waard en Vyf Heeren Landen, te samen groot 33110 mergen, Dordrecht: Ab. Blussé, 1767 (detail), Allard Pierson, Universiteit van Amsterdam, HB-KZL 103.01.11.

© 2026 Stichting Hooft Graafland en Jaap van der Veen
Uitgeverij Verloren BV
Torenlaan 25
1211 JA Hilversum
www.verloren.nl

ISBN 9789464552508

Eindredactie: Dorine Duyster
Omslagontwerp: Aperta, Jan Johan ter Poorten, Hilversum
Opmaak: Rombus, Hilversum
Druk: Wilco, Amersfoort

*This publication has been produced in accordance with the EU Deforestation Regulation (EUDR).
No part of this publication may be reproduced in any form, including use for text and datamining,
and scraping, without written permission from the publisher.*

INHOUD

Inleiding	7
1 Stamvader	13
2 Koopman	41
3 Burgemeester	71
4 Familie	105
5 Gezin	127
6 Individue	151
7 De West	175
8 Hooft Graafland	211
Tot besluit	245
Acht generaties (Hooft) Graafland	253
Afkortingen van gebruikte bronnen	257
Literatuurlijst	259
Personenregister	263

INLEIDING

In 1579 traden in Rotterdam Cornelis Cornelisz. en Anna Jansdr. met elkaar in het huwelijk. Over bruid en bruidegom zijn niet al te veel bijzonderheden bekend. Hij verdiende als kistenmaker de kost. Het is goed mogelijk dat ook zij werk tegen betaling verrichtte, maar informatie daarover ontbreekt. Toen Cornelis in 1581 overleed, liet hij twee kinderen na, Cornelis en Soetgen. Zijn weduwe hertrouwde en kreeg met haar tweede man nog een dochter, Geertgen geheten. Huwelijk, geboorte en sterfte zijn niet altijd het vermelden waard. Toch is er in dit geval reden toe. De ouders en hun drie kinderen staan namelijk aan de basis van een familie waarvan de geschiedenis over een periode van ruim twee eeuwen in dit boek uit de doeken wordt gedaan. Het oudste kind, de in 1580 geboren zoon Cornelis, vestigde zich in zijn geboortestad als meubelmaker. In 1604 trouwde hij met de dochter van een vermogende Amsterdamse ijzerkoopman, verhuisde naar die stad en ging in het bedrijf van zijn schoonfamilie werken. Na enige tijd nam hij de achternaam Graefflandt aan, ontleend aan de gelijknamige ambachtsheerlijkheid in de Alblasserwaard waar zijn voorouders van vaderskant hadden gewoond. Het huwelijk bleef kinderloos en eenmaal weduwnaar geworden hertrouwde hij met een vrouw uit een nog hoger milieu dan dat van zijn eerste echtgenote. Met zijn gezin kwam hij tot welstand. Het kon in de Nederlandse Republiek snel gaan. Een kleinzoon van de ambachtsman Cornelis Cornelisz. Graefflandt bracht het tot burgemeester van Amsterdam, een van de belangrijkste politieke functies die het land kende. Een dergelijke spectaculaire stijging op de maatschappelijke ladder behoorde toentertijd tot de mogelijkheden, maar heel vaak kwam dit niet voor.

Dit boek over de geschiedenis van de familie (Hooft) Graafland is geschreven in opdracht van het bestuur van de Stichting Hooft Graafland. De bedoeling was historisch onderzoek te doen naar de familie vanaf het eind van de zestiende eeuw tot in het begin van de negentiende eeuw, dat zou resulteren in een publicatie waarin de context van de tijd als achtergrond fungeerde. Het onderzoek moest van de grond af opgebouwd worden, want studies over de familie Graafland ontbraken goeddeels. Wel stonden mij genealogische publicaties ten dienste. Allereerst bracht Johan Elias in zijn fameuze, tussen 1903 en 1905 verschenen *De vroedschap van Amsterdam* het nodige bijeen en sinds het uitkomen van dat boek zijn er enkele overzichten bijgekomen.¹ Uiterst waardevol was de gedegen, in 2006 in eigen beheer verschenen genealogische studie van E. Porsul en

¹ Elias 1903-1905, pp. 524-528, 702-703, 819-820, 841-842, 946-947 en passim; *Nederland's Patriciaat* 47 (1961), pp. 113-134; *Nederland's Adelsboek* 60 (1967), pp. 267-287 en 453; Christiaans 1986; *Nederland's Adelsboek* 83 (1993), pp. 386-426 en een aanvulling daarop in *Nederland's Adelsboek* 101 (2026), pp. 77-115.

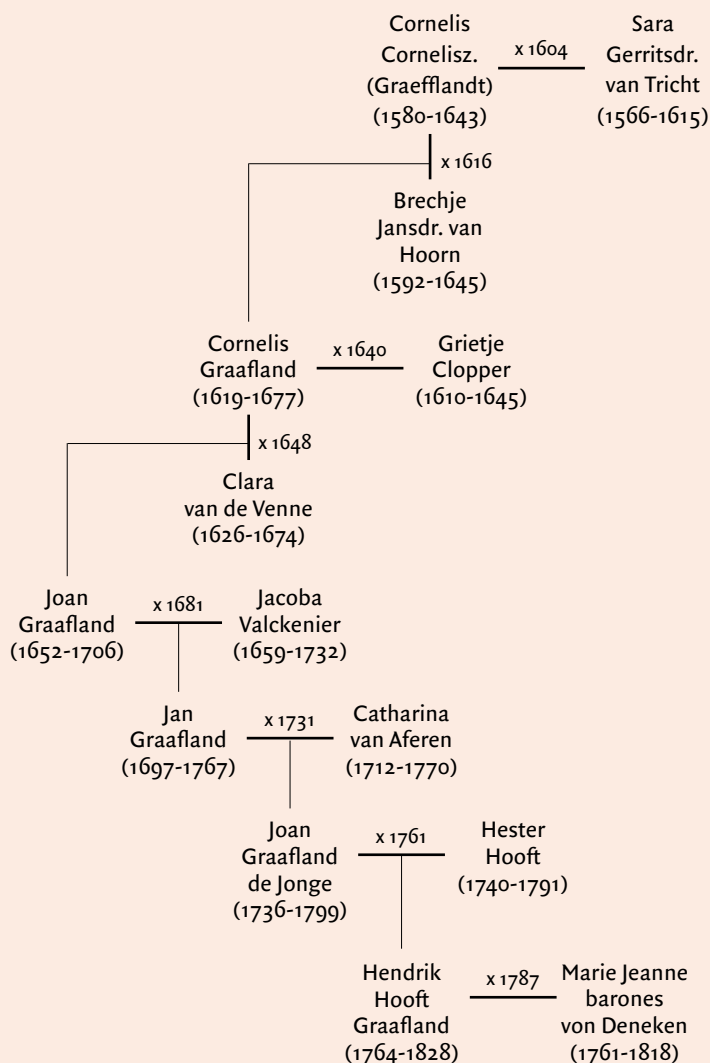
A. Graveland.² Die behoefde slechts op enkele detailpunten correctie of aanvulling, zoals het ontbreken van bovengenoemde Geertgen, de halfzuster van Cornelis en Soetgen, op wie in het eerste hoofdstuk wordt ingegaan. Hoe de publicatie eruit zou gaan zien, was niet onmiddellijk duidelijk. Gezien de omvang van de familie, die vanaf het eind van de zeventiende eeuw nogal uitdijde, was het niet zinvol op ieder lid van de familie in te gaan, zo dit al wenselijk zou zijn geweest. Wie historisch onderzoek verricht, is in sterke mate afhankelijk van het beschikbare bronnenmateriaal. Voor de eerste generaties bleken geschreven of gedrukte bronnen in beperkte mate voorhanden. Weliswaar is er een familiearchief, dat door het Stadsarchief Amsterdam wordt beheerd en sinds de daar verrichte inventarisatie goed toegankelijk is,³ maar bronnen van vóór 1750 zijn hierin zeer schaars. Voor gegevens over de daaraan voorafgaande periode moesten andere archieven aangeboord worden. Nadat ik het nodige materiaal had bijeengebracht en bestudeerd, kwam me de structuur van het boek geleidelijk voor ogen te staan. Die bestaat eruit dat elk hoofdstuk steeds één lid uit de familie Graafland als hoofdpersoon heeft die een thema belichaamt. Vanaf de stamvader gerekend komen in acht hoofdstukken zes generaties Graafland aan de orde – inclusief vanaf het derde kwart van de achttiende eeuw de tak Hooft Graafland – wier geschiedenis zoveel mogelijk in chronologische volgorde wordt behandeld. Die generaties zijn in het schema hiernaast in een oogopslag te zien.⁴

De hoofdpersoon van het eerste hoofdstuk is Cornelis Cornelisz., de stamvader van de familie. Hij leefde in een tijd waarin de noordelijke Nederlandse gewesten een hardnekkige strijd tegen de Spaanse overheersing voerden. Zijn zoon Cornelis Graafland werkte als koopman-bevrachter in Amsterdam in een periode dat de Nederlandse economie als nooit tevoren bloeide. Waar de koopman in de familie veelvuldig de beurs bezocht en daar handel dreef, maakte een van zijn zoons de overstap naar het stadhuis. Joan Graafland, gehuwd met een dochter van een van de machtigste politici van de zeventiende eeuw, maakte in Amsterdam deel uit van het burgemeesterscollege. De daaropvolgende drie hoofdstukken vormen een drieluik, waarin achtereenvolgens de familie, het gezin en het individu centraal staan. Van het eerste is Clara Catharina Graafland de hoofdpersoon, die het beheer over de familierealia – portretten, documenten en objecten – kreeg toevertrouwd. Er wordt een poging gedaan een beeld te schetsen van het leven van deze ongehuwde vrouw, die eerst met een jongere zuster en vervolgens alleen een eigen huishouden bestierde. In de vroegmoderne tijd bepaalden de familie en het gezin de levens van individuen in sterke mate. Familieleden en ouders zagen er nauwgezet op toe dat hun nakomelingen niet al veel van de heersende norm afweken. Wie dat deed, zoals Cornelis Graafland Elbertsz., de hoofdpersoon in het hoofdstuk Gezin, kon danig in de pro-

2 E. Porsul en A. Graveland (samenst.), *Genealogie van de Amsterdamse tak van de familie Graafland en de familie Hooft Graafland* (typoscript, 2006).

3 Stadsarchief Amsterdam (hierna SAA), Archief van de familie Hooft Graafland en aanverwante families (toegangsnr. 426). In de inleiding op de inventaris wordt de totstandkoming van het archief beknopt uit de doeken gedaan. Veel archiefstukken zijn bijeengebracht door Henri (Jhr. Henrick Jacob Petrus) Hooft Graafland (1907-1974), die ook het eerste contact met het archief in Amsterdam legde.

4 De in dit boek voorkomende personen en hun naasten zijn op pp. 253-256 in een genealogisch overzicht terug te vinden. In het Personenregister staan alle personen die in de lopende tekst voorkomen, waar mogelijk met hun levensjaren en beroepsaanduiding. De afzonderlijke hoofdstukken hebben bovendien een stamboom met de belangrijkste personen die in het betreffende hoofdstuk ter sprake komen, de hoofdpersoon steeds in vet.

blemen komen. Met vrouw en kinderen raakte hij over een reeks van jaren het door zijn voorouders opgebouwde 'kapitaal' kwijt – zijn betrekking, zijn maatschappelijk aanzien en uiteindelijk praktisch al zijn bezittingen. Aangrijpend zijn de gebeurtenissen in het leven van Cornelis Graafland de Jonge, beschreven in het hoofdstuk Individu. Hij kreeg kinderen met een vrouw uit een eenvoudig milieu. Zijn onbezonnen houding bracht hem in ernstig conflict met zijn ouders, die voor zijn keuze geen enkel begrip konden opbrengen. Terwijl bijna twee eeuwen lang vrijwel alle leden van de familie in Amsterdam woon-

AFB. 1 Balthasar Florisz. van Berckenrode, *Kaart van Amsterdam*, 1625, gravure met burijn en ets-naald, 140 x 160 cm (in negen bladen met titelstrook), Stadsarchief Amsterdam, Beeldbank, bestandsnr. UZFA 00002000001.

den, wordt in het hoofdstuk De West aandacht geschonken aan leden die naar Suriname verhuisden of daar belangen hadden. Een van hen dreef vanuit Amsterdam handel op West-Indië, een ander trad op als directielid van de Sociëteit van Suriname en weer een ander vestigde zich met zijn vrouw in de kolonie en werkte er als ambtenaar. De hoofdpersoon, Cornelis Graafland Cornelisz., nam in Suriname eveneens ambtelijke functies waar, maar was vooral planter. In het laatste hoofdstuk treedt als hoofdpersoon Hendrik Hooft Graafland op. Hij huwde een barones en verhuisde met haar naar IJsselstein, waar hij het ondernemerschap combineerde met het vervullen van bestuurlijke functies, waaronder dat van burgemeester. Bij zijn geboorte in 1764 had hij de doopnamen Hendrik Hooft gekregen, naar het zich laat aanzien met de bedoeling om die laatste naam bij die van Graafland te trekken en voortaan een dubbele achternaam te voeren. Zijn kinderen en hun nazaten namen die dubbele naam over.

Mijn dank gaat uit naar diverse personen en instellingen. In de eerste plaats de bestuursleden van de Stichting Hooft Graafland, die mij de opdracht toevertrouwden en me de vrije hand lieten bij het onderzoek en het op schrift brengen van mijn bevindingen. En toen de teksten later dan beoogd binnenkwamen, zetten zij mij niet het mes op de keel. In het begin besprak ik de opzet van het boek met Gilles en Folef Hooft Graafland en Anne-Romee Coebergh. Aan de gastvrije ontvangst bij eerstgenoemden thuis en de levendige gesprekken daar denk ik blijmoedig terug. Nadat enkele hoofdstukken in eerste versie geschreven waren, ontstond het idee een comité van meelezers te vormen. Daarin nam een viertal zitting: Reino Hooft Graafland-Schorer, Anne-Romee, die ook nog eens al het commentaar bundelde, Ferdinand Hooft Graafland en Folef Hooft Graafland Joansz. Met hun kritische opmerkingen kon ik mijn voordeel doen. Intussen maakte Scarlett Hooft Graafland enkele foto's die in dit boek zijn opgenomen. Mijn zus Marianne Simpson-van der Veen hielp me bij de vertaling en interpretatie van enkele lastige passages van in het Frans gestelde brieven. Dorine Duyster nam de redactie van de tekst voortvarend ter hand en stelde vragen die mij meer dan eens noopten het een en ander te herzien. Dit boek kwam mede tot stand dankzij financiële ondersteuning van de volgende vier fondsen: M.A.O.C. Gravin van Bylandt Stichting, Stichting Thurkowfonds, Nederlandse Adelsvereniging en Stichting Nederland's Patriciaat. Ten slotte gaat mijn dank uit naar Thys VerLoren van Themaat van Uitgeverij Verloren, die al in een vroeg stadium interesse in het onderzoek toonde en publicatie van de bevindingen mogelijk maakte. Hoewel diverse leden van de familie ieder op zijn of haar wijze aan het boek bijdroegen, moet één persoon uitgelicht worden, de al genoemde Gilles Hooft Graafland. Hij liep al geruime tijd met het plan rond om de geschiedenis van zijn voorouders te boek te laten stellen. Hij was het ook die het project financieel mogelijk maakte en, toen dat eenmaal van de grond kwam, steeds nauwe betrokkenheid toonde. Daarbij droeg hij ideeën aan en deed me – meestal terloops, zonder iets op te dringen – van alles aan de hand. 'Vergeet niet in te gaan op Hester Hooft, de moeder van onze stamvader Hendrik Hooft Graafland. Zij heeft nog een kortstondige affaire met Giacomo Casanova gehad', liet hij eens achteloos vallen. Met dergelijke hoopgevende suggesties kon ik dan door. Vurig hoopte hij de verschijning van dit boek over zijn geliefde familie mee te maken. Dat dit niet zo heeft mogen zijn, betreur ik ten zeerste. Na een slopende ziekte overleed hij in 2024. Het spreekt vanzelf dat deze publicatie aan jhr. mr. Gilles Hooft Graafland (1937-2024) wordt opgedragen.

1 STAMVADER

‘Ick, Cornelis Graeflandt, ben gebooren tot Rotterdam den 27 augusto 1580 op’en saterdach naer den middach ontrent den halff uyeren naer den ouden stijl, souden worden gerekent naer den nieuwen stijl den 6 september in ’t jaer als booven.’ Met deze nuchtere mededeling opent het handschrift waarin de ik-persoon de geboortes aantekende van de kinderen die hij met zijn tweede vrouw Brechje Jansdr. van Hoorn kreeg (AFB. 2).¹ Zij waren in 1616 in het huwelijk getreden en het geboorteboekje begint in 1617, bij de geboorte van hun eerste kind. De aantekening biedt weinig meer dan naam, geboorteplaats en geboortedag van de schrijver, alsook het moment van de dag waarop hij ter wereld kwam. De dagtekening in de zogenoemde oude stijl werd door hem ook omgerekend naar de nieuwe stijl. Tot in de tweede helft van de zestiende eeuw was in West-Europa de Juliaanse kalender in gebruik, waarna diverse landen besloten deze te vervangen door de Gregoriaanse kalender. In het gewest Holland, waar Graaflands geboorteplaats Rotterdam onder viel, vond die overgang in 1582 plaats.² Hoe summier bovengenoemde inschrijving ook is, zij is toch van bijzondere betekenis: een levensteken van een persoon die ik beschouw als de stamvader van de in deze studie te behandelen familie Hooft Graafland. Het document is bovendien eigenhandig, zodat we zijn handschrift leren kennen evenals het door hem gebezigde taalgebruik en de eigenaardigheden in de spelling.

Het handschrift van Cornelis Graafland toont een geoefende hand. Het schrijven viel hem kennelijk niet zwaar. Hij hield de geboortes van zijn kinderen ongetwijfeld voor zichzelf en zijn vrouw bij. Dat sluit echter niet uit dat de aantekeningen van nut konden zijn voor zijn kinderen en hun nazaten, bij wie het geschrift later terecht zou komen. Onder de reeds aangehaalde inschrijving staat in een andere hand aangetekend: ‘mijn vader is overleeden den 20 octob. 1643’. Diezelfde persoon voorzag de velletjes papier, die zouden uitgroeien tot een geschrift van enige omvang, van de titel ‘geboorteboekie der kinderen van mijn vader Cornelis Graaflant en mijn moeder Brechie Jans van Hoorn’. Onder de notitie van het overlijden van Cornelis Graafland staat weer in een andere hand: ‘mijn overgrootvader’ (AFB. 3). Dit betekent dat het bewuste document dus veel later, in ieder geval in de loop van de achttiende eeuw, in handen van een achterkleinkind van de opsteller ervan gekomen, naar vermoed kan worden de in 1686 geboren en in 1769 overleden Cornelis Graafland Joansz.³

1 SAA, FA HG, inv.nr. 1. Hierna zal in deze studie de achternaam van deze stamvader van de familie Hooft Graafland als Graafland worden gespeld voor zover het geen citaat betreft.

2 Zie voor de oude en nieuwe stijl Wijnaendts van Resandt 1984.

3 Cornelis Graafland Joansz. komt ter sprake in hoofdstuk 4, p. 122.

Jan Cornelis Graafland is geboren tot Rotterdam
 den 27 august 1800 vóór Rotterdam middag
 1843 tot den 24 oct 1843 vóór den 24 oct 1843
 vóór den 24 oct 1843 vóór den 24 oct 1843
 den 24 oct 1843 tot den 24 oct 1843
 vóór den 24 oct 1843 tot den 24 oct 1843
 tot den 24 oct 1843 tot den 24 oct 1843

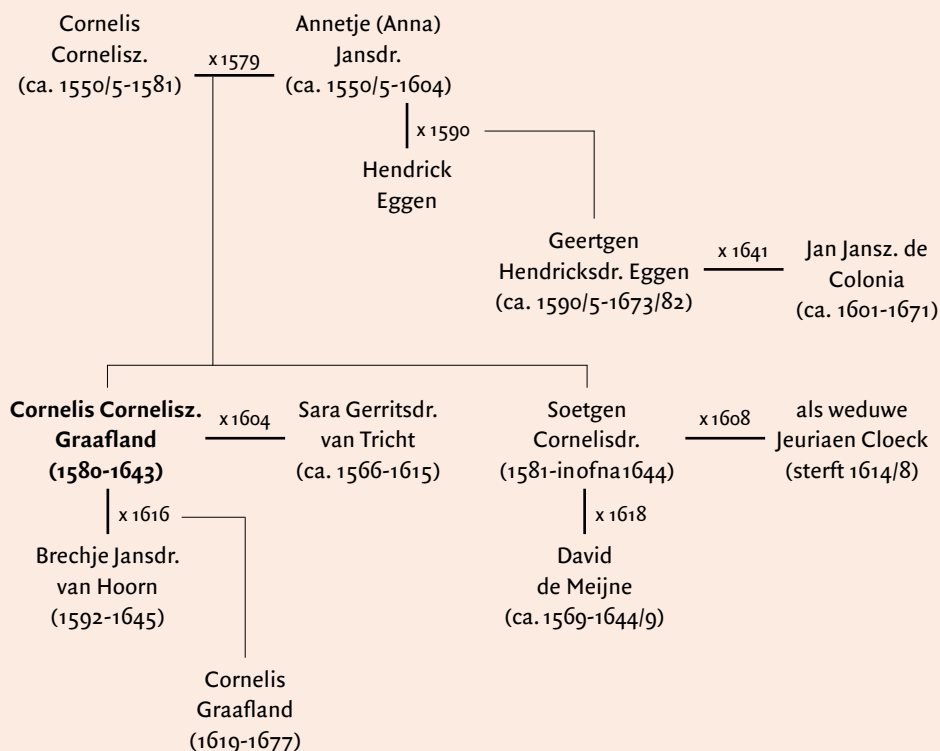

Geborene Boeckie
 van Cornelis Graafland
 van den 24 oct 1843 tot den 24 oct 1843
 van den 24 oct 1843 tot den 24 oct 1843
 van den 24 oct 1843 tot den 24 oct 1843
 van den 24 oct 1843 tot den 24 oct 1843
 van den 24 oct 1843 tot den 24 oct 1843

AFB. 2 EN 3 Twee passages uit het 'geboorteboekje' bijgehouden door Cornelis Cornelisz. Graefflandt. De gelijknamige zoon van de opsteller van dit handschrift noteerde diens overlijden in 1643. Stadsarchief Amsterdam, FA HG, inv.nr. 1.

Mogelijk maakte het geboorteboekje ten tijde van laatstgenoemde opmerking onderdeel uit van een familiearchief. Dat zou goed kunnen, want wie waardepapieren en huizen bezit, dient daarvan eigendomsbewijzen te bewaren en het beheer van een familiekapitaal vereist een boekhouding die met een fatsoenlijke administratie gepaard gaat. Die papieren vormen tezamen een archief dat niet alleen een zakelijk gedeelte bevat. Juist in familiearchieven komen bescheiden van particuliere aard voor, zoals briefwisselingen en andere persoonlijke documenten. Door de eeuwen heen is het nodige in de familie (Hooft) Graafland bewaard, zoals blijkt uit het bestaan van het huidige archief. Dat familiearchief is niet als geheel door opeenvolgende generaties overgeleverd, maar in de twintigste eeuw gevormd door samenvoeging van papieren die toen bij diverse personen berustten.⁴ Zo belandde ook het geboorteboekje van Cornelis Graafland in het familiearchief.

⁴ Zie de inleiding, p. 8, noot 3.

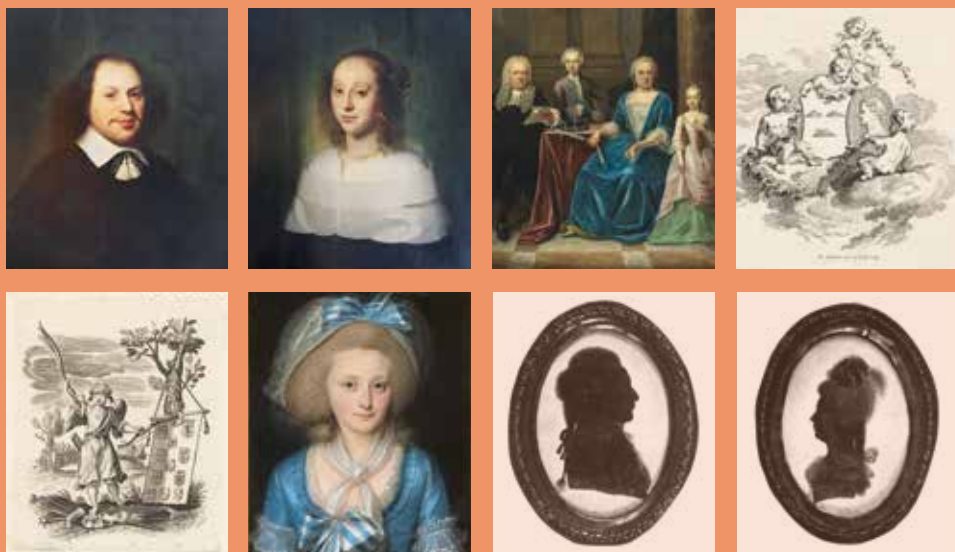

VAN PATRONIEM NAAR ACHTERNAAM

De auteur van het geboortebokje maakt zich kenbaar als ‘Cornelis Graealandt’, welke achternaam hij nog niet zo lang voerde. De eerste keer dat ik hem in een document vermeld vond, in 1604 bij de aangifte van zijn ondertrouw met Sara Gerritsdr. van Tricht, heet hij Cornelis Cornelisz., gevolgd door zijn beroepsaanduiding kistenmaker (AFB. 4).⁵ Hij ging de achternaam Graafland gebruiken toen hij zich, zoals uit het vervolg zal blijken, kort hierna in Amsterdam vestigde. Daar volstond het patroniem Corneliszoon in combinatie met de toen veel voorkomende voornaam Cornelis en zijn beroepsaanduiding niet meer om zich van naamgenoten te onderscheiden. Voor de persoonsaanduiding gebruikte men in de Republiek tot omstreeks 1600 de voornaam in combinatie met een patroniem, de tweede naamval van de voornaam van de vader, in de meeste gevallen met het suffix ‘zoon’ of ‘dochter’ eraan gekoppeld.⁶ Het spreekt vanzelf dat die naam maar één generatie standhoudt. In die tijd kwam een vaste achternaam al wel voor, maar dat was eerder

⁵ Zie noot 29.

⁶ Van der Woude 1973 en Stavenuit 1975.

OMSTREEKS 1600 WOONDEN IN ROTTERDAM Cornelis Cornelisz. en zijn jongere zussen Soetgen en Geertgen. Hij werkte er als timmerman, Soetgen verdiende later in Haarlem als herbergierster de kost en hun halfzus Geertgen runde in haar geboorteplaats een eigen winkel. Opzienbarend? Niet bepaald. Maar het kon in de Nederlandse Republiek snel gaan. Een eeuw later maakte een kleinzoon van de ambachtsman Cornelis Cornelisz., die na zijn verhuizing naar Amsterdam de achternaam Graafland had aangenomen, in die stad deel uit van het machtige burgemeesterscollege. In de achttiende eeuw zouden nog ettelijke leden van de familie Graafland – en vanaf 1764 van de tak Hooft Graafland – bestuursfuncties van betekenis vervullen.

HUN OPMERKELIJKE GESCHIEDENIS wordt in acht hoofdstukken uit de doeken gedaan. Ieder hoofdstuk telt één hoofdpersoon die een thema belichaamt. Zo handelt het hoofdstuk Koopman over de koopman-bevrachter Cornelis Graafland tegen de achtergrond van de economische bloei van de Nederlandse economie in het tweede en derde kwart van de zeventiende eeuw. De West gaat over Cornelis Graafland Cornelisz., die in de kolonie Suriname als ambtenaar en plantagehouder woonde en werkte. Aan het eind van de zeventiende eeuw behoorden de Graaflanden tot de elite van Amsterdam. Zij wilden de verworvenheden van voorbije generaties – maatschappelijk aanzien, kapitaal – niet teloor laten gaan. Behoud ervan stond voorop en ouders dienden daarvoor zorg te dragen. Dat leidde soms tot een hevig conflict met kinderen, in een enkel geval zelfs met fatale afloop. Deze familiegeschiedenis laat zien dat succes en tegenslag soms heel dicht bij elkaar lagen.

